

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ISSN: 3030-3117

<https://laboreconomics.uz/>

OLIV TA'LIM TIZIMINI BOSHQARISHNING GENEZISI VA O'ZIGA XOS JIHATLARI

Nizamova Shoira Isamiddinovna

Perfect university “Gumanitar fanlar” kafedrası
dotsenti., p.f.f.d. (PhD)

DOI: https://doi.org/10.55439/LEHC/vol2_iss1/a259

Annotatsiya. Ushbu maqolada Oliy ta'lim tizimini boshqarishning genezisi va o'ziga xos jihatlari mavzusi tadqiq etiladi. Maqolaning asosiy maqsadi tizimning tarixiy shakllanishi hamda zamonaviy xususiyatlarini chuqur tahlil qilishdan iborat. Ushbu mavzu ta'lim sifatini oshirish va xalqaro standartlarga integratsiya jihatidan o'ta dolzarbdir. Muallif tarixiy-qiyosiy va tizimli yondashuv asosida O'zbekiston tajribasini xorijiy amaliyot bilan solishtirdi. Tadqiqotda davlat nazorati va akademik avtonomiya muvozanati alohida ta'kidlandi. Xulosada oliy ta'lim boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha amaliy takliflar ilgari surildi. Natijada samarali boshqaruv innovatsiyalar va raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga xizmat qilishi isbotlandi.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim tizimi, boshqaruv mexanizmlari, universitet 3.0 modeli, universitet 4.0 modeli, ijtimoiy-iqtisodiy boshqaruv, ta'lim modernizatsiyasi, innovatsion rivojlanish, raqobatbardosh mutaxassislar, xalqaro tajriba, QS reytingi.

ГЕНЕЗИС И ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ СИСТЕМОЙ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Низамова Шоира Исамиддиновна

Доцент кафедры «Гуманитарных наук»,
Perfect-university, (PhD)

Аннотация. В данной статье исследуются генезис и специфика управления системой высшего образования. Основная цель статьи — глубокий анализ исторического становления и современных особенностей системы. Данная тема чрезвычайно актуальна в контексте повышения качества образования и интеграции в международные стандарты. На основе историко-сравнительного и системного подходов автор сопоставляет опыт Узбекистана с зарубежной практикой. В исследовании особо подчёркивается баланс между государственным контролем и академической автономией. В заключении выдвинуты практические предложения по совершенствованию механизмов управления высшим образованием. В результате доказано, что эффективное управление способствует инновациям и подготовке конкурентоспособных кадров.

Ключевые слова: система высшего образования, механизмы управления, модель "Университет 3.0," модель "Университет 4.0," социально-экономическое управление, модернизация образования, инновационное развитие, конкурентоспособные специалисты, международный опыт, рейтинг QS.

GENESIS AND SPECIFIC ASPECTS OF HIGHER EDUCATION SYSTEM MANAGEMENT

Nizamova Shoira Isamiddinovna

Associate Professor of the Department of
"Humanities" at Perfect University, (PhD)

Abstract. This article investigates the genesis and specific features of managing the higher education system. The primary aim of the article is a deep analysis of the system's historical development and contemporary characteristics. This topic is exceptionally relevant in the context of enhancing the quality of education and integrating with international standards. Using historical-comparative and systemic approaches, the author compares the experience of Uzbekistan with foreign practices. The study particularly emphasizes the balance between state control and academic autonomy. The conclusion puts forward practical proposals for improving higher education management mechanisms. Ultimately, the article demonstrates that effective management fosters innovation and the development of a competitive workforce.

Keywords: higher education system, management mechanisms, "University 3.0" model, "University 4.0" model, socioeconomic management, education modernization, innovative development, competitive specialists, international experience, QS ranking.

Kirish

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini tubdan takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari aniq belgilangan bo'lib, ular zamonaviy ilm-fan yutuqlari, yuksak ma'naviy-axloqiy qadriyatlar va mustaqil tafakkur qobiliyatiga ega raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlash sifatini yangi darajaga ko'tarishni maqsad qiladi. Oliy ta'limni kompleks modernizatsiya qilish doirasida xalqaro tajribaga asoslangan ilg'or ta'lim standartlari va innovatsion texnologiyalar joriy etilmoqda, bu ijtimoiy soha va iqtisodiyotning turli tarmoqlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'quv dasturlari mazmunini nazariy bilimlarni o'zlashtirishga yo'naltirilgan yondashuvdan amaliy ko'nikmalar, kasbiy kompetensiyalar va amaliy tajribani shakllantirishga asoslangan modelga bosqichma-bosqich o'tkazish muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayon oliy ta'lim muassasalarining infratuzilmasini rivojlantirish va moddiy-texnik bazasini mustahkamlash orqali samarali amalga oshirilmoqda[1].

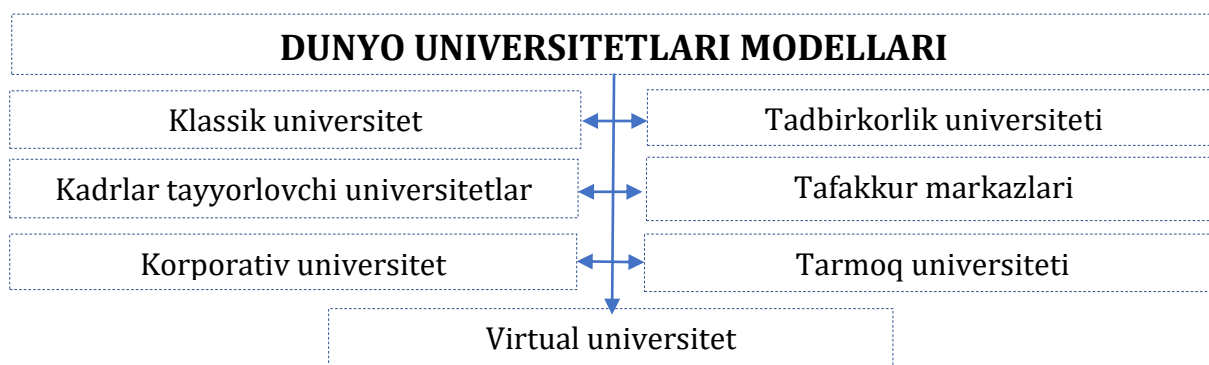
Ushbu maqsad oliy ta'lim muassasalari faoliyati samaradorligini takomillashtirish bo'yicha ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganib borish hamda ularning yutuqlarini Respublika oliy ta'lim muassasalariga tatbiq vazifasini qo'yadi. Tadqiqot ishini yoritishda oliy ta'lim tizimini boshqarishning genezisi, bir necha muhim bosqichlarni va omillarni nazarda tutuladi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Universitetlarning rivojlanish tarixini o'rganish "Universitet" so'zi dastlab "korporatsiya", keyinchalik "jamiylik, jamoa" ma'nosida ishlatilgan, shuning uchun olimlar birinchi universitetlarni "korporativ" deb atalgan va universitetlarning 1.0 modeli shakllandi. Bu modelda chuqur ilmiy izlanishlar deyarli yo'q edi va ta'lim muqaddas yozuvlar matnlarini, Aristotel asarlari, Rim huquqi misollarini o'qitilgan. Bu an'anaviy universitet bo'lib, u erda

ta’limga doir suhbatlar amalga oshirilgan. Qadimgi davr universitetlarini boshqarishning asosiy xususiyati dunyoviy bilimlarning keng berilganligi talabalarning bilishga bo’lgan qiziqishlarining kuchliligi bilan izohlanadi. Bunda gumanistik aksiologik kontseptsiya doirasida universitetlarning o’rta asr va klassik modellari ularning mavjudligidan maqsad shaxsning aqliy, ma’naviy kamoloti bilan madaniyat yaratuvchi markaz, fanlar olami deb qaralgan. Utilitar aksiologik kontseptsiya doirasida filial universitet - bu ilmiy va ta’lim xizmatlarini olib borish ehtiyoj kuchli bo’lgan. Evropaning etakchi davlatlarida oliy ta’lim rivojlanishida o’xshash tendentsiyalar va oliy ta’limning rivojlanish bosqichlari davlat tomonidan tijoratlashtirilgan. Bu davrda oliy ta’limni boshqarishda ijtimoiy va iqtisodiy tamoyillarga holda ta’lim xizmatlari olib borilganligini kuzatish mumkin.

Tadqiqotda jahon universitetlarining missiyasi, strategik maqsadlari va asosiy faoliyat yo’nalishlari tizimli o’rganildi. Universitetlarning qiyosiy tahlilidan foydalanib, ularning asosiy xususiyatlari ko’ra 1,0-4,0 shkalada universitetlarning tipologik modellari tahlil qilindi. Bu ushbu modellarning tashqi ko’rinishini aniqlashtirish va istiqbolli rivojlanish nuqtai-nazaridan jahon universitetlarini o’zgartirish yo’nalishlarini belgilash imkonini berdi.

1-rasm. Dunyo universitetlari modellari⁵⁴

O’rganilgan manbalar asosida, universitetlar boshqaruvini o’rganish psixologiyada standartlashtirilgan metodikalardan foydalanilgan holda empirik tahlillar o’tkazildi. Bunda boshqaruv samaradorligi ko’rsatkichini o’rganishga asoslangan tadqiqotlarni amalga oshirilib, boshqaruv nazariyalar, yondashiuvlarga asoslanib tadqiq etildi. Demak, oliy ta’lim tizimi rahbarning tashkilot maqsadlarini xodimlar manfaati bilan uyg’unlashtirgan holda boshqaruv jarayonini bo’yicha tadqiqotlarda boshqaruv mahoratiga ega rahbarni lider darajasida tadqiq qiladi[2].

Universitetlarning boshqaruv faoliyatini o’rganishda QS Jahon Universitetlari 2025 Reytingida eng yaxshi global universitetlar QS World University Rankings 2025 yordamida dunyoning eng yaxshi universitetlarini aniqlandi. Bu yilgi reyting tarixdagi eng katta reyting bo’lib, 105 ta oliy ta’lim

⁵⁴ Tadqiqot davomida muallif tomonidan tayyorlandi.

tizimidagi 1500 dan ortiq universitetlarni o'z ichiga oladi. Amerika Qo'shma Shtatlardan 197 ta universitetlar, Buyuk Britaniyaning 90 ta va Xitoyning 71 ta universitetlari ro'yxatdan joy olgan. Massachusetts Texnologiya Instituti (MIT) ketma-ket 13-yil davomida reytingda yetakchi bo'lsa, London Imperial kolleji ikkinchi o'rinni egalladi, Oksford universiteti va Garvard universiteti mos ravishda uchinchi va to'rtinchi o'rinlarni egalladi. Kuchli beshlikni Kembrij universiteti yakunlaydi.

Bugungi kunda oliy ta'lim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish va boshqarishda o'ziga xos farqlar moliyaviy mustaqillik berilish, ta'limga mablag' kiritishning rivojlangan mamlakatlar qo'llagan usullaridan foydalanishning joriy etilishi, ta'lim tizimini rivojlantirishning obyektiv zaruratga aylanib qolganligini bildiradi. Ayniqsa, K.Menger[3] tomonidan ishlab chiqilgan iste'mol talabi nazariyasining fundamental tamoyili iste'molchini manfaatdor subyekt sifatida bo'lib, resurslarning har xil turlari cheklangan bo'lsa, foydalilikni maksimal darajada oshirishga intiladi. Iste'molchilar, qoida tariqasida, imkon qadar ko'proq tovarlarni minimal xarajatlar bilan sotib olishni niyat qiladilar. K.Menger asarlari bilan bir qatorda boshqa mashhur olimlar L.Valras[4] xizmat narxini belgilashda iste'molchi qoniqishining muhimligini ta'kidlaydi.

Demak, universitetlarning an'anaviy va innovatsion modellari o'zgaruvchan sharoitga moslashish jarayonida faoliyat yuritmoqda.

Tadqiqot davomidagi J. Wissem[5] kontseptsiyasiga ko'ra Universitet 1.0 va 2.0 modellaridan bilimlarni tijoratlashtirishga qaratilgan ta'lim, ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish va innovatsiyalarni joyi etishga qaratilgan Universitet 3.0. modeliga o'tildi. Oliy ta'lim tizim rivojlanishida Universitet 3.0 modelidan Universitet 4.0 kelajakka yo'naltirilgan modeli shakllantirdi. Uning vazifasi ta'lim, fan va innovatsiyalar, balki jamiyatning turli tuzilmalarini birlashtirish bilan belgilanadi.

Bizning kuzatuvlarimiz natijasida dunyoning turli universitetlarining maqsadli modellarini tahlil qilinib 1.0–4.0 shkalasi bo'yicha universitetlarning tipologik modellarining xarakteristikalarini to'plamini shakllantirishdi va oliy ta'limdagi asosiy tendentsiyalar aniqlandi. Ushbu jarayonda universitetning maqsadli modeli yaratish uchun uning rivojlanish strategiyasiga doir hujjatlar o'rganildi. Xususan, universitetlarning rasmiy veb-saytlarida joylashtirilgan dasturlari, rivojlanish strategiyalari, konseptsiyalar, strategik rejalar tahlil qilindi.

Ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan transformatsiya jarayoni universitetlarning ilmiy-innovatsion rivojlanishini boshqarish yondashuvlari tahlil qilishda alohida ahamiyatga ega, chunki u amalga oshirilayotgan o'zgarishlarda izchillikni ta'minlash, yangi amaliyotlarni tajriba bilan optimal tarzda birlashtirishga imkon beradi. Olib borilgan tahlillarimiz shuni ko'rsatadiki, “Universitet 3.0” modelida loyiha ishlarini olib boruvchi va yangi amaliyotlarni yaratuvchi oliy ta'lim tashkiloti tushunishadi. Undagi ta'lim jarayoni harakasiz bo'lishdan to'xtaydi, natijada standart o'quv kurslarining

tez eskirishi kuzatiladi. “Universitet 3.0” da sinfxonalar, kutubxonalar va laboratoriyalardan tashqari biznes-inkubatorlar, texnoparklar, loyiha ofislari va tashqi vakillar bilan aloqa qilish uchun maxsus platformalar faoliyat yuritadi.

Tadqiqot ishida boshqaruvning ilmiy nazariyasiga ko'ra F. Teylor ilmiy boshqaruv nazariyasiga ko'ra, menejmentning rivojlanishi uchun asos bo'lishi, jumladan, oliy ta'lim tizimidagi tashkilotlarni boshqarishga sezilarli ta'sir ko'rsatdi[6]. Ushbu ilmiy boshqaruv nazariyasi ish jarayonlari va mehnat unumdorligini tizimli o'rganish orqali tashkilotning iqtisodiy samaradorligini oshirishga qaratilgan. J.T.Toshchenkoning fikricha, ijtimoiy boshqaruv “jamiyatda yuz beradigan barcha jarayonlarning ijtimoiy jihatlarini ajratib olishga va ijtimoiy muammolarni hal etishga qaratilgan ilmiy bilimlar, boshqaruv usullari va uslublar majmui”[7] deb hisoblaydi. Shu bilan birga, ijtimoiy boshqaruv o'z e'tiborini umumiy qonuniyatlar, tendentsiyalar, boshqaruv funktsiyalarining tizimliliigi, uning o'zaro shartlanganligi va tashqi muhit bilan aloqasi hamda turli jamiyatlardagi o'ziga xos xususiyatlariga qaratadi. Boshqaruvga doir sotsiologik bilimlarning asosida odamlar ongi va xulq-atvorini, ularning obyektiv sharoitlarga bog'liqligini real tahlil qilish yotadi va bu “hayot sotsiologiyasi” deb ataluvchi ilmiy paradigmani tashkil etadi.

1-jadval

Oliy ta'lim tizimini boshqarish va ijtimoiy- iqtisodiy boshqarishni rivojlantirishga doir qarashlar⁵⁵

Peter Drucker	“Menejment - bu ishlarni to'g'ri bajarish. Rahbarlik - bu to'g'ri ishlarni qilishdir”.
Ser Frank Lampl, Bovis Lend Lease	“Muvaffaqiyatning katta qismi jamoaga bog'liq. Menejerlarning o'zlariga bo'lgan ishonchi katta, lekin ular hech qachon “men” demasliklari kerak, faqat “biz” deyishlari kerak”.
Sergey Roshchin	Oliy ta'lim tizimi va mehnat bozori o'rtasidagi o'zaro ta'sirning maqsadi ta'lim tizimi fundamental tayyorgarlikni ta'minlash, “yumshoq ko'nikmalar” ni egallash va iqtisodiy qiyinchiliklarga moslashuvchan kadrlarni tayyorlashdan iborat.
Lederman	Oliy ta'lim ijtimoiy boshqarish talabani kasbiy rivojlantirishni, ularni ijtimoiy hayotdagi vaziyatlarga tayyorlashni maqsad qiladi. Shuning uchun ijtimoiy tashkilotlar bilan hamkorlik qiladi.
Muallif ta'rifi	Oliy ta'lim tizimining ijtimoiy-iqtisodiy boshqarish — bu ta'lim tashkilotlarining resurslarini (moliyaviy, inson va axborot) ijtimoiy tenglik, iqtisodiy samaradorlik va innovatsion rivojlanishni ta'minlash uchun optimal boshqarish jarayoni bo'lib, ta'lim sifatini oshirish va mehnat bozori talablariga moslashtirishni ko'zda tutadi.

Demak, ta'lim tizimini ijtimoiy boshqarish - jamiyatdagi ehtiyojlar, qadriyatlar va ijtimoiy manfaatlarni hisobga olgan holda boshqarish

⁵⁵ Muallif tomonidan shakllantirildi.

jarayonidir. Ta’lim tizimini iqtisodiy boshqarish ta’lim jarayonida moddiy, moliyaviy va mehnat resurslaridan samarali foydalanish, shuningdek, ta’lim xizmatlari bozorini tartibga solish mexanizmlari yig’indisidir.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot jarayonida o’quv-metodik, ilmiy adabiyotlarni qiyosiy o’rganish, so’rovnomalar, intervyu, modellash, matematik-statistik qayta ishlash, prognoz va tahlil kabi usullardan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar

Oliy ta’lim tizimini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda rivojlangan mamlakatlar modellari asosida oliy ta’lim tizimida samarali boshqaruv koeffitsientlarini hisoblash bo’yicha natijalar tahlil etildi. Asosan jahon universitetlarining 2025, 2026-yilgi reyting ko’rsatkichlari tahlili amalga oshirildi. Ushbu ko’rsatkichlar oliy ta’lim tizimida samarali boshqaruvni baholash uchun turli koeffitsientlar va indikatorlar qo’llaniladi, ular resurslardan foydalanish samaradorligi, ta’lim sifati, ilmiy faoliyat va moliyaviy boshqaruvni o’lchaydi.

2-jadval

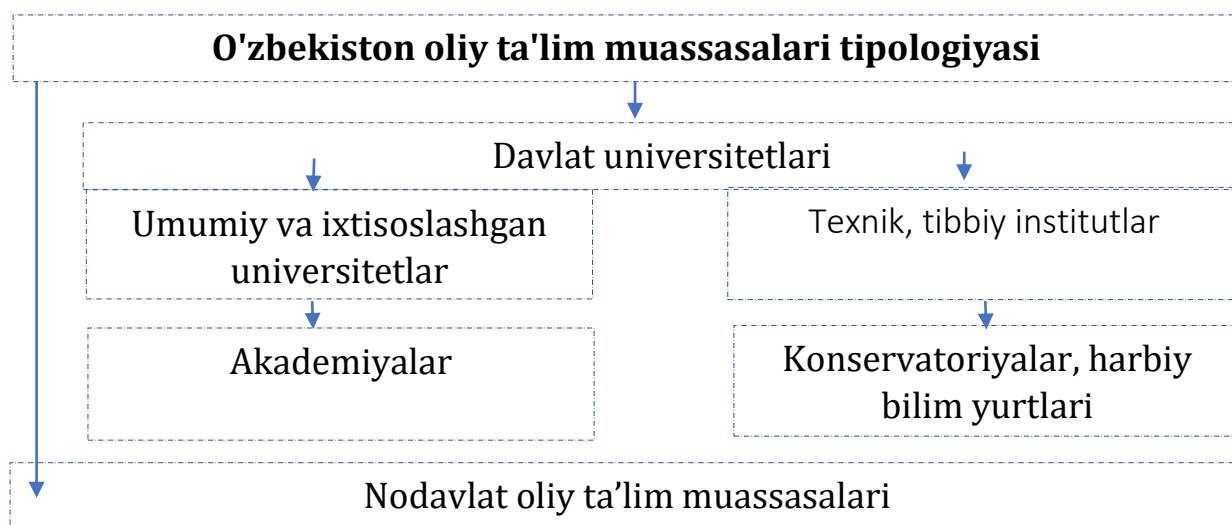
QS Jahon Universitetlari 2025, 2026 yillar Reytingi eng yaxshi global universitetlar ro’yxati[8]

№	Universitetlar	O’rni		Akademik o’bro’		Iqtiboslar		Umumiy ball	
		2025	2026	2025	2026	2025	2026	2025	2026
1	Massachusetts Texnologiya Instituti (MIT)	1	1	100	100	100	100	100	100
2	London Imperial kolleji	2	2	98,5	95	93,9	99,6	98,5	99,4
3	Oksford universiteti	3	4	100	91	84,4	100	96,9	97,9
4	Garvard universiteti	4	5	100	100	100	100	96,8	97,7
5	Kembrij universiteti	5	6	100	88,6	84,6	100	96,7	97,2
6	Stenford universiteti	6	3	100	99,7	99	100	96,1	98,9
7	ETH Zurich	7	7	98,8	98,8	97,9	99,7	93,9	96,7
8	Singapur Milliy Universiteti (NUS)	8	8	99,5	95,9	93,1	99,9	93,7	95,9
9	UCL	9	9	99,5	80,9	72,2	99,9	91,6	95,8
10	Kaliforniya Texnologiya Instituti (Caltech)	10	10	96,5	100	100	98,3	90,9	94,3

Tadqiqot davomida olib borilgan tahlil 10 ta yirik universitetlarning akadempik faoliyat, iqtiboslar bo’yicha birinchi o’ntalik universitetlari reytingi aniqlandi. O’rganilgan manbalar asosida, universitetlarning boshqaruv samaradorligi ko’rsatkichini o’rganishga asoslangan tadqiqotlarni amalga oshirilib, boshqaruv nazariyalar, yondashiuvlarga asoslanib tadqiq etildi.

Bugungi kunda QS 2026 reytingi oliy ta’limda raqobatning kuchayib borayotganini va universitetlar endilikda nafaqat bilim manbai, balki ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal qiluvchi hamda mehnat bozori bilan uzviy bog’langan markazlar sifatida baholanmoqda. Mazkur modellarning tadqiqi universitetlarining rivojlanish yo’nalishlarini belgilash to’g’risidagi xulosani beradi.

Mamlakatimizda oliy ta’lim muassasalari soni mulkchilik shakliga ko’ra davlat, nodavlat, xorijiy va tashkiliy turiga ko’ra akademiya, filial, institut va universitetga bo’linadi. Bu muassasalar davlat va nodavlat shakllariga, shuningdek, ixtisoslashuv va xalqaro hamkorlik darajasiga qarab tasniflanadi[9].

2-rasm. O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari tipologik xususiyatlari

Oliy ta’lim tizimini boshqarishning ilmiy-nazariy asoslari an’anaviy boshqaruvdan akademik mustaqillik tamoyillariga asoslangan dinamik tizimga o’tishni talab etadi. Bunda xorijiy mamlakatlar modellarini o’rganish davlat nazorati va bozor mexanizmlari o’rtasidagi muvozanatni ta’minlash orqali ta’lim sifati va innovatsiyalarni tatbiq etish imkoniyatini oshiradi.

O’rganilgan tahlillar asosida O’zbekistondagi oliy ta’lim muassasalarini boshqarishda global va strategik rivojlanganlik jihatidan universitetlarning asosiy faoliyati to’g’risida quyidagi ma’lumotlarni keltirish mumkin. Universitetlar mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash uchun mukammal ta’lim dasturlari portfelini yangilab borishi, fanlararo ta’lim dasturlari tadbirkorlik kompetentsiyalarini shakllantirishga yo’naltirilganligi bilan farqlanib turadi.

Demak, oliy ta’lim muassasasini boshqarishda ilmiy tadqiqotlarni ta’limga integratsiyalash, ta’lim traektoriyalarini individuallashtirish, amaliyotga yo’naltirilgan ta’lim dasturlarini ishlab chiqish, tadqiqotchilik va loyihalarni amalga oshirish faoliyatini rivojlantirish, akademik almashinuvni yo’lga qo’yish, ta’lim jarayonini raqamlashtirish talab etiladi[10].

Xulosa va takliflar

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini tubdan takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari zamonaviy ilm-fan yutuqlari, yuksak ma'naviy-axloqiy qadriyatlar va raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlashga qaratilganligi aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, oliy ta'lim boshqaruvining genezisi qadimgi davrlardan boshlanib, mustaqillik yillaridagi bozor iqtisodiyoti va xalqaro standartlarga integratsiyaga o'tish jarayonini qamrab olgan. Universitet modellari evolyutsiyasi 1.0–4.0 tahlili shuni isbotladiki, hozirgi bosqichda Universitet 3.0 va 4.0 modellari ta'lim, fan va innovatsiyalarni jamiyatning turli tuzilmalari bilan birlashtirishni taqozo etmoqda.

K. Menger, L. Valras, F. Teylor, P. Druker ijtimoiy-iqtisodiy boshqaruv nazariyalari asosida o'tkazilgan tahlil oliy ta'lim muassasalarida resurslardan samarali foydalanish, akademik mustaqillik va davlat nazorati o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash zarurligini tasdiqladi. QS Jahon universitetlari reytingi 2025–2026 yillardagi ko'rsatkichlarining o'rganilishi xorijiy tajribani tatbiq etish orqali ta'lim sifatini oshirish va mehnat bozori talablariga moslashish imkoniyatlarini ochiq ko'rsatdi.

Natijada, oliy ta'lim tizimini boshqarish an'anaviy yondashuvdan dinamik, innovatsion va akademik erkinlikka asoslangan modelga o'tishni talab etadi. Mazkur transformatsiya ta'lim sifatini yangi darajaga ko'tarish, innovatsiyalarni joriy etish va milliy iqtisodiyot uchun yuqori malakali kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi. Tadqiqotda ilgari surilgan takliflar oliy ta'lim tizimini rivojlantirishda muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 2019-yil 8-oktyabrda "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida" PF-5847-son Farmoni. (*Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 09.10.2019 y., 06/19/5847/3887-son*).

2. Nizamova Sh. I. Ta'lim muassasalari boshqarishning pedagogik-psixologik omillari. Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar (2023 yil № 9). 205 -209 bet.

3. Менгер К. Основания политической экономии // Австрийская школа в политической экономии. К.Менгер, Е.Бём-Баверк, Ф.Визер. – М., 1992. – С. 125.

4. Блауг М. Вальрас, Леон // 100 великих экономистов до Кейнса = Great Economists before Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past. – СПб.: Экономикс, 2008. – С. 55—58. – 352 с.

5. Виссема Й.Г. Университет третьего поколения: управление университетом в переходный период. М. : Сбербанк, 2016. 422 с. ISBN: 978- 5-9693-0299-0

6. Тейлор Ф.У. Принципы научного менеджмента. / Перевод с английского. – Москва: Журн. «Контроллинг» : Изд-во стандартов, 1991. – 104 с.
7. Тощенко Ж.Т. Сущность социального управления // Проблемы социального управления. – М.: 1999. – С. 193.
8. <https://www.topuniversities.com/world-university-rankings>
9. <https://studyin-uzbekistan.uz/universities>
10. Nizamova Sh. I. Historical development of higher education system management. <https://www.internationaljournal.co.in/index>.